

Kmetijske raznoterosti.

Za sadni kis (jesih) ne rabijo samo slaba jabelka (in hruške), ampak tudi nezrela, nagnila in zmrzla. Napolni s takim sadjem sod in pusti ga v njem, zmasti sadje večkrat s kakim betom ter ga potem stisni (sprešaj) v kaki stiskalnici, Iztisnjeni mošt hrani v odprtih posodah na toplem prostoru, da pokipi. Pene pridno posnemaj, in sicer toliko časa, dokler se jih kaj dela, in se tekočina ne učisti. Potem pretoči ta mošt v majhne sodčke, dodeni nekaj dobrega jesiha in hrani posode blizu peči ali ognjišča v kuhinji. Kedar postane jesih dovolj močan, napolni ž njim steklene posode, katere si poprej z močnim jesihom izplaknil ter jih hrani na hladnem prostoru.

Poučni in zabavni del.

Sijajno gmotno stanje slovenskega ljudsko-šolskega učitelja na koncu razsvetljenega devetnajstega stoletja.

(Govoril pri glavni skupščini „Zaveze“ v Opatiji dne 20. avgusta 1896. l. Jernej Ravnikar, nadučitelj v Mokronogu.)

Slavna skupščina!

Ljubeznive tovarišice, predragi tovariši; mili, dragi gosti! Minulo je pet let, odkar sem govoril pri tretjem glavnem zboru „Zaveze“ v Trstu „o socijalnih razmerah slovenskega učiteljstva“ splošno in v obče. Takrat sem Vam, dragi sotrudniki in mile sotrudnice, drastično slikal naš položaj v javnem življenju — posebno pa sem odkrival krivice, ki se godé slov. učiteljstvu glede letnih plač! V resnici, naše izborne plače napotile so me zopet govoriti javno na tem mestu v prisotnosti zbranega slovenskega učiteljstva iz vseh slovenskih pokrajin, ki je prihitelo semkaj v tolikem številu: od južnega podnebja iz tužne Istre, od sinje Adrije, od prijaznih štajerskih goric in iz čudotvorne Kranjske. Tudi mnogo ljubih tovarišev-gostov iz sosednega hrvatskega Primorja in celo odposlanec „Zaveze čeških učiteljskih društev“ prišel je k nam drage volje, da nas počaste s svojo prisotnostje ter da se divijo z nami vred „o našem sijajnem gmotnem stanju na koncu razsvetljenega devetnajstega stoletja“.

Naravnost rečem, da je sramota za vse učiteljstvo, da se more že nad 25 let boriti za zboljšanje svojega gmotnega stanja. Vzlic temu, da nam zakon odločno jamči toliko letnih dohodkov, da bi zamogli stanu dostojno živeti in preskrbovati svojo rodbino tako, kakor bi bilo častno za ljudskega učitelja — ter vkljub vsem svojim prošnjam, ki jih pošiljamo že leta in leta deželnim zborom, ostalo je do danes pri starem — in po nekaterih deželah je celo še slabše, kakor je bilo poprej.

Vsi naobraženi stanovi prosijo pomoči, kajti ne morejo shajati, ker draginja je od leta do leta večja. Država tudi namerava svojim uradnikom zboljšati plače, dasi se naše s temi že po stari uravnavi nikakor ne morejo primerjati, kajti vsak najnižji državni uradnik ima več dohodkov na leto, kakor najboljše plačani ljudski učitelj. Še celo državni služabniki kakor: finančni stražniki, orožniki ali žandarji, sodnijski sluge itd. plačani so

boljše, kakor učitelji nekaterih dežel. Zasebnih uradnikov, dacarjev itd. niti ne omenjam, ki pa so vendar na boljšem kot mi ljudski učitelji. — Sicer pa učitelji napominanih stanov nikakor ne zavidamo glede letnih dohodkov, kaj še, privoščimo vsem iz srca ter želimo, da bi imeli še boljše. Vsaj ves svet vendar zna, da učiteljvzgojitelj, največji trpin za priprostim delavcem, nima v svojem srcu zavisti, nasprotno on le želi, da bi bil ves človeški rod srečen in zadovoljen. — Da, trpini smo v pravem pomenu besede, ki se trudimo od zore do mraka s poukom in vzgojo nam izročene mladine. Toda ne samo to, narod tirja od nas še mnogo več: učitelj mora biti kmetovalec, orgljavec, pevovodja, duša raznih društev itd., za kar ga pa narod prav po hlapčevski plačuje z borimi 360 gld. — oziroma s 400, 500, a redko 600 gld. letne plače! Ni čuda torej, ako ljudskega učitelja navdaja obup in žalost, ko vidi, koliko se mu je truditi za pičlo plačo navadnega težaka! Pomislite, gospoda, kam pridemo, ako se pri našem stanu nemudoma ne obrne na boljše!

Če se v kratkem kaj ne premeni in ne zboljša, pozdravljali bomo tudi mi ljudske zastopnike z znanimi besedami: „Usmilite se nas“, kajti „morituri vos salutant!“ Resnica je, da učiteljstvo hira in umira tako rapidno vsled slabih materijelnih razmer; poleg tega pa tudi preveč deluje duševno, kar jako slabo vpliva na telo! Pomanjkanje pri učiteljstvu se že itak kaže — in bati se je, da bode leto za letom to že slabše. Gospoda, ki ima našo usodo v rokah, naj bi na to mislila, kajti prepričana bi morala vendar biti, da to ne bode v korist narodom, ako bodo učilnice zaprte. Sicer je resnica, da so pevska in telovadna društva mnogo storila za probujo narodov, ali še važnejšo nalogo ima šola in časopisje. Zatorej tovariši, zavedajmo se svojih dolžnostij in pravic.

O naši bēdi, gospoda, ne mislim veliko govoriti, vsaj se je o tem že toliko govorilo in pisalo, da se poštenemu človeku, ki ima še količkaj srca za šolo in učiteljstvo, kar gabi. Ne morem pa vsega zamolčati, osobito že zato ne, da svet zve, kako so ljudski učitelji, ti prvi pijonirji ljudske naobražbe, priskrbljeni v gmotnem oziru. — Prva ironija pač je, kedar se misli in celo na mero-dajnih mestih govori javno, da zamore olikani človek živiti sebe in družino s 400 ali 500 gld. letne plače! Kam sploh naj dene to velikansko vsoto in kako naj si razdeli 33 ali 41 gld. mesečnine, da bode preživel sebe in rodbino stanu primerno? To mu zadostuje komaj za živila — in kjer je draginja, je še premalo. Kje naj vzame za obleko, drva, časopise, knjige, zdravila v boleznih? Kako mu je s takimi briljantnimi dohodki mogoče poslati iz dežele otroke v mestne šole?

Poznam tovariša v svoji bližini s 500 gld. letne plače, ki ima že veliko časa bolezen v hiši. Kot skrben oče stori vse, kolikor je sploh v njegovi moči, da bi rešil in ohranil sebi svoje ljubljence. Poslal je večkrat v ta namen po zdravnika v naš trg, celo v Novo Mesto in tudi v Trebnje; vsi ti kraji so oddaljeni po jedno, tri in

štiri ure. V takih slučajih moral je zdravnikom plačevati po 10, 15 in 20 gld. za jeden obisk; potem takem skoro polovico mesečne plače! Gospoda! in koliko takih vzgledov bi lahko navedli! Zdaj naj pa še kdo poreče, da da nismo ljudski učitelji vredni pomilovanja!

Mari pa imamo kaj pričakovati od deželnih zborov? Očitno in sveto izjavljam, da za nas ni rešitve niti v Gradcu, niti v Celovcu, niti v Gorici, niti v Trstu, ne v Poreču! In zakaj ni pričakovati ugodne rešitve od deželnih zborov? Odgovor je jako priprost in kratek: „Zato ne, ker učitelji po deželnih zborih nimajo pravih in odkritosrčnih zagovornikov, ki bi imeli srce na pravem mestu“, to se pravi, ki bi umeli ceniti učiteljevo delovanje in njegove zasluge za narod“.

Kakor sem poudarjal že pred petimi leti, tako ponavljam vnovič danes tukaj, da moramo učitelji zahtevati z vso odločnostjo, da se v vsaki kronovini pri deželno-zborskih volitvah jemlje ozir na učiteljski stan. Če že imajo vsi drugi stanovi svoje zastopnike v deželnih zborih, bi bilo torej popolnoma pravično, da tudi nas ne prezirajo. Pri tolikem številu učiteljstva ima gotovo vsaka dežela več odličnih mož, ki bi častno zastopali naše težnje in potrebe. Naši pravi zastopniki — iz naše vrste možje — bi potem na pravem mestu povedali ostalim poslancem kar v brk, kako se nam godi in kako lahko je shajati s 400 gld. plače! Prepričan sem, da bi se na to ostali ljudski zastopniki nič več ne protivili, naše plače tako uravnati, da bi vsaj prilično zamogli životariti. Pri današnjih razmerah pak ima ljudski učitelj za življenje premalo, za umiranje preveč.

Vem, da se mi bode očitalo, da pretiravam, da vidim vse črno in da so dežele že dosti storile za učiteljstvo itd. Da pa vse take smeje trditve ovržemo ter svoje nasprotnike prepričamo, da sodimo o svojem „sijajnem gmotnem stanju“ še vse premilo, dovolite mi, častita gospoda, da Vam tukaj prečitam doslovno dopis, ki ga je priobčila goriška „Soča“ dne 6. marca t. l. v 10. št. z naslovom: „Deželni zbori in učiteljstvo“. Glasi se: „Deželni zbori so se zaključili. Kar so donesli učiteljstvu, je borno malo. Nekaj dobromislečih predlogov, ki so se tu in tam odobrili, ali pa tudi djali „ad acta“, da so se zazibali v sladke sanje pozabljivosti. Nekoji deželni zbori so podelili velikodušno „milostne milodare“. — 6516 stradajočim gališkim učiteljem, od kojih ima komaj 3451 dohodke „poštnega kljuseta“ (400 gl.), dali so 35.000 gl., to je vsakemu učitelju nekaj več kakor pet goldinarjev.

Gorenjeavstrijski učitelji dobili so 7500 gld. podpore; od teh pripada razmeroma jeden krajcar na dan na vsacega učitelja. Več kakor jeden krajcar se tudi beraču ne da; torej je tudi za učitelja zadosti, mislili so „pobožni“ višjeavstrijski kristijani.

Moravski deželni zbor je podučiteljem podelil male doklade; jednako je solnograški deželni zbor vrgel učiteljstvu nekaj drobtine — in v Bukovini so določili, da se bode učiteljstvo po 35letnem službovanju vpokojilo. To se je zgodilo pa le zbok tega, ker tamkaj stradajoči

učitelji rano umirajo in ne dočakajo te zlate dôbe; vsled tega ima ondudaj penzijski zalog — ostanek ali prebitek. — Učiteljicam ženskih ročnih del so na Moravskem in Solnograškem plače nekaj povišali. Tamkaj namreč imajo učiteljice ženskih ročnih del, dočim pri nas na Primorskem (na Kranjskem tudi) morajo prave učiteljice še posebej učiti ženska ročna dela, akoravno to ni zakonito in se jih siliti ne more.

Nižjeavstrijski deželni zbor je sklenil, da smejo tudi učitelji prositi za službe, razpisane na dekliških šolah. Razne prošnje učiteljev in podučiteljev je pa odklonil, oziroma položil v pokoj med prašne akte. — Naš — goriški — deželni zbor je sklenil zboljšati učiteljske plače. Za to smo hvaležni svojim poslancem. — Sicer vederemo, kaj bode iz te moke; malo se sicer nadejamo, a upamo, da nekaj bode. — Istrski deželni zbor je odklonil prošnjo učiteljstva za zboljšanje — plač. Kriva je temu italijanska večina, ki je nesramno napadala slov. učiteljstvo ter je zaprečila zboljšanje. — Storilo se je dokaj malo za učiteljstvo v tem zasedanju, akoravno je revščina velika!

Poslušajte in strmite! Od 41.804 učiteljskih osob dobivalo je po oficijelnem poročilu „statistične centralne komisije“ — 21.550 — torej več kakor polovica — manj nego 600 gld. plače; ali tukaj so že odračunjene odškodnine za stanarino in druge doklade. Več kakor četrtnina vseh učiteljskih osob, namreč 10.132 dobiva manj kot 400 gld. in 1423 učiteljskih osob še ne 200 gld. — Od teh 1423 je 529 stalnih učiteljev, 703 stalnih učiteljic, 24 stalnih podučiteljev in podučiteljic in 107 začasnih podučiteljev in podučiteljic.

„Pobožna Tirolska“, imajoča bogate cerkve in samostane, plačuje po 200 gld. letne plače učiteljstvu. Ta strašna revščina je uradno dokazana. — In avstrijska država, ta kulturna Avstrija, katera plačuje za vzdrževanje poštnega konja 400 gld. in za zločinca-vjetnika 380 gld. na leto, se tega ne sramuje. Poštno kljuse stane več, nego učitelj-vzgojitelj naroda; za zločinca-jetnika stori se več, nego za učitelja-vzgojitelja bodočih državljanov! — Horribile dictu — to je gorostasno!

Že Aristotel je pisal, da „pridnega učitelja, kateri otroke dobro uči, ni možno z nobenim denarjem plačati“. Temu izreku je pritrnil celo dr. Luther. — No, kako pa je pri nas? No, molči, molči, kaj govoriš? Vsaj znaš rekel bi prijatelj, da

„Gut oder schlecht!
Recht oder unrecht!
Narr! Was kümmerst 's dich?
Lass' geh'n, wie 's geht;
Und zäumten sie beim Schwanz ihren Gaul,
Friss deine Knackwurst, Slav; un halt' dein Maul! —
O Freund! Lass die Satire,
Kriech' lieber auf den Vieren
Und lob' die ganze Welt“.

Seveda, omenilo se bode, vsaj so tu in tam od leta 1879. in 1890. naprej plače regulirane. Da! Toda mi dobro poznamo tako „reguliranje“ à la Kranjska. Tako reguliranje obstoji v principu: „Temu vzamem in onemu dam; in potem: „Null von Null hebt sich!“

Štajersko učiteljstvo dobiva mnogo boljšo plačo nego primorsko; v kljub temu se najdejo na Štajerskem sluge, ki so boljše plačani od učiteljev. Deželni zbor štajerski je letos sklenil, da se ustanovi mesto z naslovom „Rathsdiener“ pri tamkajšnjem deželnem zboru. Letnega plačila bode imel 600 gld., dve petletnici po 50 gld., 100 gld. stanarine ter „Gala“ in „Campagne-Livrée“. Mi ne zavidamo slugi, imajočemu „Gala-Livrée“ in 700 gld. plače že prvo leto — po desetem letu bode imel celo 800 gld. dohodka —, temveč poudarjamo, da učitelj v vedno zeleni Štajerski, katerega celo visoka vlada smatra za uradnika (vide Kielmannsegg-ov „Maulkorberlass“), bode imel 700 gld. plače šele potem, ko bode služil 15 in še več let. — Poleg tega bodi omenjeno, da ta sluga nima take odgovornosti, nego jo ima učitelj, ter da poleg plače dobiva ta sluga še razne „Trinkgelder“ od poslancev in druge gospode.

Iz vsega tega sledi, kako potrebno je, da se učiteljstvo svojemu stanu primerno plačuje, da bode zamoglo tudi zdatno zadoščati svoji nalogi. Zato se priporočamo toplo svojim poslancem, da oni ukrenejo vse potrebno, da se jedenkrat vendar že reši ugodno prošnja za povišanje učiteljskih plač, kajti Henrik Campe, jeden najmenitnejših pedagogov pravi: „Je Bedürfnisreicher ein Mensch ist, desto stärker ist er an Leib und Seele, desto gesunder, heiterer und glücklicher ist er auch“. — In tak človek naj bode učitelj; potem bode rad in veselo delal v prosep naroda in v prosep cele države. V to nam pomoz Bog!“ — Uredništvo „Sočino“ temu dopisu iz učiteljskih krogov dostavlja: „Da bi bilo mogoče kaj več storiti za učiteljstvo, v to meri predlog dr. Tume, ki pride prihodnje leto v razpravo. Treba nam je deželne šolske zaloge, potem se bo dalo kaj storiti“.

(Konec sledi.)

Poučni in zabavni drobiž.

»Slovenski List« se imenuje nov tednik, ki je začel izhajati v Blaznikovi tiskarni. Smer listu je krščanskosocialna. Stal bode pa tudi na odločno narodnem in slovanskem stališču, kakor je razvideti iz prve njegove številke. Postavil si je tudi za nalogo delati za slogo mej Slovenci, zlasti za složno delovanje slovenskih poslancev. Če tudi želimo časopisu v tem oziru najboljši uspeh, vendar dvomimo, da bi v tem smislu dosti dosegel. Dosedaj je še vse premalo naklonjenosti za slogo, zlasti pri naši katoliški stranki. Obeta novi list, da se bode potegoval za razširjenje volilne pravice. V tem oziru bode pač našel baš v našem listu najboljšega zaveznika. Noben slovenski list namreč ni tako dosledno in odlečno zagovarjal razširjenja volilne pravice, kakor baš „Novice“. V tem oziru z veseljem pozdravljamo novega soboritelja. Izdajatelj novemu listu je g. dr. Vinko Gregorič in urednik mu je g. Anton Trstenjak. Cena temu listu je za celo leto 4 gld. Do Novega leta pa 60 kr.

Pot na solnce. Neki Ameriški zvezdoznanec je proračunal nastopno: Mislite si železniško progo do solnca; ako bi vlak priletel 40 angleških milj v jedni uri, ne da bi postajal kje, trebal bi do solnca 265 let. Cena za vožnjo bi znašala 930.000 delarjev (3.721.000 kron), ako računamo le štiri stotinke za jedno miljo. To bi bil seveda nekoliko drag izlet.

Novice.

Iz Kamnika se nam poroča sledeča častna dogodba, ki zadeva J. Blasnikovo „Veliko Pratico“. Ko je Nj. c. in kr. Visokost g. nadvojvoda Evgen Kamnik-Komenda obiskal, je tudi med drugimi gg. župana Močnika in c. kr. okraj. živinozdravnika Zadnikarja k obedu povabil. Pri tej priliki je slišal, da letošnja (1896) Velika Pratica ima njegovo sliko in popis njegovega potovanja na Kranjskem. Visoki gospod jo je želel viditi in mu je mogel g. Zadnikar ves popis na nemško prevesti, kar je visokega gospoda prav zanimalo, zlasti se je pohvalno izrazil o stavku: „Slovenci smo pri tej priliki kakor vselej pokazali svojo ljubezen in zvestobo do slavne Habsburške rodbine“. Ko so mu nato povedali, da tudi Velika Pratica za l. 1897. ima patriotično sliko, je želel tudi to viditi, na kar so mu tudi pokazali, katera ima sliko našega presv. cesarja in njegove najmlajše unuke, otroke nadvojvodinje Valerije. Visoki gospod nadvojvoda se je potem prav laskavo izrazil za te patriotične čine ter je obe Pratici obdržal in dostavil, da jih hoče na Dunaj seboj vzeti.

— Nadvojvoda Evgen, veliki mojster nemškega viteškega reda, mudil se je minolo nedeljo v Ljubljani. Dopoludne je pris stval sv. maši v križevniški cerkvi in si ogledal ondota poslopja, popoldne pa se je peljal v Kamnik pogledat mekinski grad, katerega namerava nemški viteški red kupiti in prirediti za društveno bolnico. Zvečer je bil dine pri „Maliču“, po dineju je pa nadvojvoda počastil s svojim posetom slovensko gledališče. Predstavljala se je „Maria Stuart“. Nadvojvoda je z vidnim zanimanjem sledil igri in ostal do konca v gledališču. Ob polnoči se je nadvojvoda odpeljal proti Dunaju.

— Umrl je nenadno dne 14. t. m. v Ljubljani preč. gosp. generalni vikarij, stolni dekan in kanonik dr. Henrik Pauker pl. Glanfeld v 68. letu svoje starosti. N. v m p.

— Baron Raubarjev beneficij pri stolni cerkvi, katerega je imel pokojni kanonik Klun, je dobil deželni poslanec g. dr. Ign. Žitnik

— Koncerta »Glasbene Matice«, katera sta se dne 14. in 15. t. m. vršila v „Narodnem domu“ v korist družbi sv. Cirila in Metoda, vspela sta v moralnem in gmotnem oziru dobro. Vendar se je pa z opravičenostjo pričakovalo, da bo gmotni uspeh z ozirom na dobrodelni namen še povoljniji.

— Družbi sv. Cirila in Metoda v Ljubljani so poslali dalje: Podružnica Gorenjska Dolina v Kranjski Gori 44 gld. 2 kr., in sicer 36 gld. 70 kr. članarine in 7 gl. 32 kr. iz nabiralnika v župnišču; g. Iv. Štefe v Ljubljani 50 knjig; gg. Helena Bizjak, Terezija Bizjak in Jos. Repič v Ljubljani po 1 gld.; podružnica v Medgorjah na Koroškem 20 gld. (za l. 1895.); g. Ig. Gruntar, c. kr. notar v Ribnici, 25 gl. kot preostanek stroškov ribniško-velikolaškega vlaka v Ljubljano dne 25. aprila; č. g. Iv. Tomažič, mestni župnik v Škofji Loki, ki je že ustanovnik pri dveh podružnicah, je poslal akcijo dolenjskih železnic za 100 gld. kot pokroviteljino; „Neimenovan“ iz Voloske 10 gld.; „Za črni kruh iz Šiške“ po g. Štefetu 50.; sl. uredništvo „Slovenca“ zbirko 17 gld. 52 kr.; č. g. J. Ramoveš, župnik v Poljanah 60 gld. iz dveh nabiralnikov, in sicer so nabrali poprej 17 gld., dne 8. sept. pri slavnosti Janeza in Jurija Šubica ste nabrali dve domorodni dami 33 gld. in 10 gld. je dar g. tovarnarja Jul. Stareta v Mengšu; g. Jos. Korošec, podružnični blagajnik

kar na taci kmetijah apno rabijo, so se njih dohodki jako povečali.

Rastline posebno v njih prvem razvoju apno potrebujejo. Apno pa tudi dobrodejno vpliva na fizične lastnosti prsti. Trdo prst naredi rahljo, da jo lažje prešivava zrak in gorkota, kar je velike važnosti za kmetijstvo.

Na lahkih peščenih zemljah se je dobro obnesel dovoz laporja ali zmetega apnenca, bolje kakor žganega apna. Krompir je boljši, ako se je na njivo laporja navozilo. Seveda da se pri tem ne sme opustiti gnojenje z živinskimi gnojem, ali pa z umetnimi gnojili, v katerih so kalijeve soli in fosforna kislina. Posebno na peščenih tleh ni samo posipanje apna brez gnojenja dobro.

Za težka ali ilovnata tla je posebno dobro žgano ali kuhano apno. Apno prst zrahlja in vsled tega bolje rodi. Deteljo, grah, pšenico, peso in še nekatere druge pridelke moremo na težki zemlji pridelovati jedino, če preskrbimo za dovažanje apna. Skušnje so pokazale, da se dvakrat ali tudi celo trikrat toliko pridelaja, če se z apnom gnoji, nego če se ne.

Zato bi se moralo v vsakem selu določiti, kje je potrebno dovažanje apna. To bi lahko storilo kemično poskuševališče, ki bode preiskovalo zemljo.

Seveda je treba apno mešati z drugimi umetnimi gnojili. Če gnojila mešamo si mnogo dela prihranimo, kakor bi z vsakim gnojem gnojili.

Pri apnu je pri tem treba imeti vendar posebno pozornost. Ne sme se mešati s takimi gnojili, s katerim naraja nerazstopljive spojine. Nerazstopljivost snovi rastline ne morejo porabiti za hrano, so torej zanje izgubljene. Ne sme se apno mešati s fosforovo kislino ali žveplenokislino amonjakom. V poslednjem slučaju izhlapi amonjak, ki je rastlinam jako potreben.

Tudi se apno ne sme z gnojnico gasiti, temveč z vodo. Iz gnojnice se zgubi mnogo dušika, ako z apnom pride v dotiko. Ravno tako se tudi hlevski gnoj z apnom potresati ne sme, ker apno izpodrine amonjak, ki se potem zgubi.

Kmetijske raznoterosti.

Italijansko vino. „Pristna“, dobra italijanska vina, ki na podlagi one nesrečne klavzule poplavlja našo monarhijo na ogromno škodo avstrijskega vina, to italijansko usiljeno vino torej prav lepo karakterizuje neka vest, došla iz Milina. List „Italija del Popolo“ javlja namreč, da so profesorja Oliverija, ravnatelja agrarne stacije v Palermu, odstavili od službe, ker je izdajal neresnične analize in certifikate za vina, ki so se izvažala iz Sicilije v Avstrijo. Sedaj pa naj (lovek pomisli, kakšna strupena brozga je „osrečavala“ leta in leta naše kraje, proglašena kakor „pristno italijansko vino“ na podlagi fabrikovanih certifikatov. A gospod ravnatelj Oliveri je moral storiti zares dovolj kosmatih, ker so se celo v Italiji, kjer so sleparije in goljufije tako v navadi, odločili odstaviti ga od službe.

Dalmatinski pridelki v Egiptu. Avstrijski konzul v Kairu je sporočil trgovinski zbornici zagrebški, da bi bilo pridelke iz Dalmacije, sosebo vino, olje in pa žganje prav lahko in po razmerno jako dobrih cenah prodajati v Egiptu.

Poučni in zabavni del.

Sijajno gmotno stanje slovenskega ljudskošolskega učitelja na koncu razsvetljenega devetnajstega stoletja.

(Govoril pri glavni skupščini „Zaveze“ v Opatiji dne 20. avgusta 1896. l. Jernej Ravnikar, nadučitelj v Mokronogu.)

(Konec.)

Ker že toliko govorimo o gmotnem položaju učiteljev raznih kronovin — posebno pa še o onem za Primorsko, dovolite mi, gospoda, da se nekoliko še pomudimo pri tej točki, ki je najbolj pereča za učiteljstvo v Primorju — vzlasti na Goriškem. Neki gosp. tovariš z Goriškega me je prosil, da naj postavim v okvir skupne slike še posebej sliko učiteljev na Goriškem, kajti gmotno stanje učiteljstva v tej deželi je menda še „najsijajnejše“!

Dotičnik piše: „Osem dvanajstink, to je, skoro vse učiteljstvo moškega spola ima 400 gld. plače na leto. Učiteljice nasprotno imajo le 80 % iste plače. Na prvi pogled se zdi, da imajo učiteljice manjšo plačo od učiteljev. To pa ni po vse resnično, kajti pri nas se učitelji in učiteljice štejejo ločeni. Ker pa se že več let pri nas šole le širijo v večrazredne in se nameščajo skoro le izključljivo učiteljice, njih število hitro raste, naše pa ostaja isto, ne, ampak se celo manjša, pomikajo se ženske hitro v II. plačilni razred. Status, ločen po spolu, je moškimi v škodo, kajti na pr. učitelj in učiteljica sta pred 16 leti skupaj nastopila službo v goriškem okraju; moški je še vedno v III. plačilni vrsti, dočim je ženska že v I. vrsti; moški ima 400 gld., ženska po 80 % od 600 gld. pa 480 gld.; torej je 80 % moške plače več kakor cela plača! Ironija!... Učitelj ima potem takem le 400 gld., učiteljica z 80 % moške plače pa 480 gld.!

Taka v nebo vpijoča krivica se godi moškimi v goriškem okraju, kjer je mnogo večrazrednic. V tolminskem in sežanskem okraju pa, kjer je največ le jedno-razrednic, godi pa se učiteljicam krivica, ker je njih število premajhno. Pravično bi torej bilo, da bi bil status skupen.

Več kakor jedno desetletje prosjači učiteljstvo na Goriškem za kako zboljšanje — a zastonj; niti vinarja zboljšanja še nismo dosegli. Najprej se je izgovarjalo na slabe letine; ko so se te izboljšale, obljubilo se nam je, da se je l. 1895. porabi 8 % doklade na zemljiško odvezo, ki istega leta odpade, za zboljšanje učiteljskih plač. Poleg slabih letin se je poprej zavračalo na laške poslance, da so oni nasprotni zboljšanju.

Ko so l. 1894. bili tudi laški poslanci za zboljšanje, tedaj je prišel slovenski poslanec in je predlagal deželni šolski zaklad — in stvar se je odložila, ker Lahi so takemu zakladu nasprotni. Ko se je končno vendar sprejel nek zakonski načrt, po katerem se dvanajstine spremene v desetine, bil je sprejeti načrt tak, da se ni predložil v potrjenje. Zboljšanje bi naj bilo prišlo v ve-

Ijavo s 1. januarjem 1895. l., toda ni ga še zdaj? Zakaj? Zato, ker prvič načrt se ni mogel v potrjenje predložiti, ker je bil pomankljiv; drugič, ker l. 1895. so se sprli laški in slovenski poslanci in je bil dež. zbor zaključen, preden je popravil dotični načrt in tretjič, ker letos popravljeni načrt se je zopet vrnil z Dunaja . . .

In kaj nam prinese novi zakon, ko bode potrjen? „Soča“, glasilo slovenskih poslancev, piše, da je zakonski načrt tak, da, kar z desnico daje, z levico jemlje, kajti v desetine se bodejo šteli samo stalno nameščeni učitelji.

Tako bagatelno postopanje z nami rodilo je lanskega leta znano izjavo, v kateri je učiteljsko društvo za goriški okraj izrazilo nevoljo nad takim postopanjem. Ali mogočna gospoda naša se je začudila nedolžni izjavi tako, da je proti isti pridobila okr. šolskega nadzornika in urednika „Soče“, katera dva sta zastavila ves svoj vpliv, da sta preprečila izjavo učiteljskega društva. Kako je Gabršček-ova „Soča“ o tem pisala, znano je zlasti učiteljsstvu na Goriškem prav dobro itd.

Kolikor se tiče učiteljskih razmer na Goriškem — osobito pa „znane okrožnice“, ki so jo izdali nekateri učitelji, maram nepristranski pripoznati, da ni bilo umestno, tako udrihati v časopisih po učiteljih, ki se potezajo za zboljšanje svojega gmotnega stanja — in ki so bili ravno vedno zvesti privrženci in sotrudniki teh časopisov. — Kdo bi pač temu ali onemu sobratu štel v zlo, ako v svojem kritičnem položaju išče utehe z odkritosrčno izjavo. — Dalje pa nikakor ne mislim razmotrivati razmer na Goriškem, ker mi vse tudi ni znano in jasno. Izrečem pak že danes svojo nado, da bi vsi neodvisni rodoljubi delali na to, da se ondotnemu učiteljsstvu čim prej tem bolje pomaga izdatno s poboljšanjem letnih plač, tembolj, ker je goriški deželni šolski svet v zadnjem času zaukazal vsem tistim učiteljem, ki oskrbujejo službo občinskega tajnika, to poslovanje s 1. januarjem 1897. leta odložiti. Vidite, spoštovana gospoda, imeti žele celega moža za šolo — toda lačnega! Sicer pa je služba občinskega tajnika taka, da jo po zakonu učitelj sme opravljati. Vsled tega naj bi „Zaveza“ vložila nekak ugovor v obliki prošnje na goriški deželni šolski svet, da razveljavi dotični ukaz.

Iz do sedaj povedanega je pač razvidno, da nimamo od deželnih zastopov pričakovati povoljnega izboljšanja svojih plač. Ne preostaje nam torej družega, kakor da prosimo države pomoči, kajti le potem je upati ugodne rešitve, ako se ljudska šola poddržavi! Nas že itak stavijo v vrsto c. kr. uradnikov; toda izjema je le ta, da naše plače niso take, kakor one državnih činovnikov. Nam gre ista stopinja, kakor tem, bodisi že glede na študije, bodisi glede na naše socialne razmere. Tisti ugovori proti temu, ki so se čuli že v Trstu, da bi bili potem preveč odvisni od vlade, so čisto jalovi, kajti bolj odvisni pač ne moremo biti, kakor smo že! Vsaj smo itak že podrejeni c. kr. oblastnijam (c. kr. okr. glavarjem, c. kr. dež. in okr. šolskim nadzornikom itd.). Kolikor se tiče tega, bi ne bili prav nič na slabšem; nasprotno naš

ugled bi le s tem pridobil — in spoštovanje do učiteljskega stanu bi dospelo na višjo stopinjo, nego pa je sedaj. Kako in na kak način bi se to doseglo, prepustimo „zavezinemu vodstvu“, da v dosego tega važnega vprašanja stori potrebne korake. — Dela in truda nas čaka veliko, toda ne plašimo se tega, če hočemo sploh kaj prida doseči. Vsaj že naš kranjski pregovor pravi: „Brez muje se še čevelj ne obuže!“ Ako držimo še nadalje svoje roke križem — govorimo odkritosrčno — ostalo bode pri starem in učiteljstvo bode še vedno trepelo pomankanje.

V stavkih, priobčenih k današnjemu referatu v „Potopniku“ št. 14, razvidno je vsaj približno, kako bi nam kazalo postopati „v dosego poddržavljenja ljudske šole“. Vsled tega o tej točki tudi ne mislim nadalje govoriti — tem manj, ko vidim, da sem svojo razpravo že malo preveč raztegnil.

Svoje potrpežljive poslušalke in poslušalce prosim le še nekoliko potrpljenja. — Mnogim danes tukaj zbranih tovarišic in tovarišev je znano letošnje zborovanje štajerskega učiteljstva (26. maja) v Gradcu. Vsi sklepi vsprejeli so se z naudušenjem, kar je tudi popolnoma jasno, ker so taki, da jih more in sme sleherna učiteljica in vsak učitelj z mirno vestjo odobravati in podpisati. Na dejam se torej, da se strinjate vsi z meno, ako tudi mi v okvir svojih že pripravljenih tez, vzamemo še one štajerskega učiteljstva, da s tem pokažemo že danes solidarnost (vzajemnost) skupnega postopanja v dosego svojih teženj. Vsled tega predlagam naslednjo resolucijo:

Osmi glavni zbor „Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ v Opatiji dne 20. avgusta 1896. l. izjavlja:

„Z ozirom na vedno rastoči duševni in telesni napor ljudskega učitelja terja se dandanes od njega toliko, da pri sedanjem žalostnem položaju, glede službenih, gmotnih, družbenih in pravnih razmer, nikakor ne more, kakor do sedaj, vseh svojih močij posvetiti z uspehom vzvišenemu poklicu. Nepovoljni odnošaji v učiteljskem stanu so že tako neznosni postali, da se je mnogo učiteljev vsled postranskih opravil ugonobilo; drugi zopet, ki nimajo prilike s takimi postranskimi službami izboljšati si svojega slabega gmotnega stanja, zró z nekako nemo obupnostjo v še bolj žalostno bodočnost — in le redki so med nami, katerim je osoda bila vsaj toliko mila, da se jim godi malo boljše. — Kolikor pa se je do sedaj storilo za učiteljstvo, je tako bore malo, da še vredno ni kake omembe. Vse uravnanje učiteljskih plač po raznih kronovinah bile so do sedaj samo slepilo nasproti ljudstvu, češ, za učiteljstvo se je storilo dovolj, več se ne more. Ne pomisli pa se, da večina učiteljstva živi v največji bedi in revščini. Posledica temu je vedno pomankanje učiteljev, kar pa se je še posebno v najnovejšem času jelo občutno kazati. Sicer nameravajo temu nedostatku nekoliko pripomoči z ustanovitvijo deželnih konviktov (odgojišč) za učitelje, kar pa baje ne bode dosti pomagalo. Nasprotno smemo o tem že danes izraziti svoje pomislike, kajti marsikateri mladenič se vsled

tega ne bode maral posvetiti učiteljskemu poklicu. S takim duševno nezrelim učiteljskim naraščanjem se tudi narodovi naobrazbi ne bode koristilo. Šola, narodna izomika, ljudsko blagostanje ohrani se le tedaj na površji, ako se tudi učitelj v službenem, gmotnem, družabnem in pravnem oziru vzdržuje na površju časa.

Naslanjaje se na to izjavo danes tukaj zbrano slovensko učiteljstvo terja:

1.) Uvaževaje prežalostno gmotno stanje vsega slovenskega ljudsko-šolskega učiteljstva — in glede na to, da v kratkem izboljšajo plače c. kr. uradnikom, duhovnikom in častnikom, zahtevamo, da se tudi ljudskim in meščanskim učiteljem, ko so za državo in deželo vendar najvažnejši činitelj, letni dohodki uravnajo, tako, da bodo jednaki onim c. kr. uradnikov v 11., 10. in 9. plačilnem razredu za učiteljstvo ljudskih ter v 10., 9. in 8. plačilnem razredu za učiteljstvo meščanskih šol.

2.) Predno stopi ta uravnava v veljavo, dovolijo naj se v ta namen povsodi in takoj primerne draginjske doklade.

3.) Ker deželni zbori najbrže tudi vprihodnje ne bodo upoštevali § 55. državnega zakona z dne 14. maja 1869. l., da bi učiteljem plače uravnali tako, da bi ti zamogli vso svojo moč obračati v svoj poklic ter da bi jim tudi v resnici bilo mogoče, svojo rodbino živiti primerno okolnostim dotičnega kraja, sklene se, visoko c. kr. vlado naprositi, da blagovoli šolo vsprejeti v svoje področje, to je, ljudska šola naj se podržavi.

4.) V dosego tega naj „Zaveza slovenskih učiteljskih društev“ stopi v dogovor z drugimi deželnimi učiteljskimi društvi v Avstriji, da ukrenejo vse potrebno.

5.) Vsa ta društva naj visokemu c. kr. ministerstvu za uk in bogočastje predlože „skupno spomenico“, v kateri naj se razkrije gorje in prežalostno gmotno stanje vsega ljudsko-šolskega učitelja po avstrijskih deželah.

6.) Ako deželna učiteljska društva — oziroma „zveze teh društev“ — spoznajo za potrebno, pošlje naj se v ta namen posebna deputacija do ministerskega predsednika, naučnega ministra — in celo do Njegovega Veličanstva, presvetlega cesarja in vladarja. Manjše dežele bi bile zastopane po enem, večje pa po dveh ali treh odposlancih.

7.) Službena leta naj se vsled težavnega in napornega dela, ki ga ima učitelj pri vzgoji in pouku mladine, skraćijo na 35 let, uštevši tudi leta začasnega službovanja.

8.) Naslov „podučitelj“ naj se odpravi brezpogojno.

9.) Tajna kvalifikacija je nekaka nenravna in nepotrebna uredba, torej naj se odpravi.

10. Šolski zakon o nadzorovanju šol predela in popravi naj se v tem smislu, da se krajnim šolskim svetom vzame pravica nadzorstva v pedagoškem in didaktičnem oziru; prepusti pa naj se jim samo oskrbovanje stvarnih šolskih potrebščin.

11.) Glede na to, da pri sedanjih družbenih razmerah dobra vzgoja mladine posebno blagodejno vpliva v korist in blagor državi in deželam, skrbi naj se za večjo

izobrazbo učiteljstva. Ako bi država to zahtevo odklonila, naj potem dežele to velevažno vprašanje prevzamejo same v svojo oskrb po vzgledu Dunajskega mesta.

12.) Posel „občinskega tajnika“ je časten in tak, da ga sme učitelj v prostem času opravljati; torej mu tega višje šolske gosposke tudi ne morejo in ne smejo zabraniti, ker ne nasprotuje zakonito določenim naredbam.

13. Pri bodočih volitvah v deželne zastope naj se po vseh slovenskih pokrajinah postavi vsaj jeden kandidat iz vrste učiteljev v imenik poslancev, da ti potem kot izvedenci v šolskih zadevah pri sklepanju novih šolskih zakonov, ali pa pri preosnovi že obstoječih, zamo-rejo vedno mnenje izražati s pedagoško-didaktičnega stališča. Ti zastopniki iz učiteljskega stanu bili bi toraj naši pravi zagovorniki in nekako poroštvo za boljšo prihodnost vsega slovenskega-učiteljsta“.

Hvala Vam lepa, da ste me blagovolili toliko časa poslušati. Prosim pa zdaj, da o tem perečem vprašanju izreče še kdo drugi svoje misli — in morebiti tudi svoje pomislke. (Burno odobravanje in „živio“-klici.)

Poučni in zabavni drobiž.

Londonška policija. V Londonu je 15.271 policijskih stražarjev, a navzlic temu se je dogodilo minolega leta 20 024 hudodelstev, med temi 18 umorov in 37 ubojstev. — Zanimivo je poročilo o izgubljenih predmetih, kajti isto osvetljuje pozabljivost ljudij in — poštenost kočijažev: fijakerjev in omnibusov. Le-ti so lani izročili okolu 30.000 predmetov, pozabljenih v vozeh. Človek ne bi niti mislil, kaj ljudje vse pozabljajo v kočijah; našli so se: bicikli, perspektiv, šivalni stroj, mačka, kanarček, električna baterija, možgani konja v špirtu in drugo. Največe število dosežajo pozabljene palice in dežniki. Lani jih je bilo 15 626

Novi perzijski šah se v marsičem razlikuje od svojega prednika. On ne mara v Evropo in niti ne misli na draga potovanja. Zato se ne izpolni želja Francozov, da bi došel obiskat svetovno razstavo leta 1900 — Novi šah je odpravil že preko 8000 nepotrebnih uradniških služeb. Celu službo vojnega ministra je odpravil ker je sam prevzel ta posel. O nje govori varčnosti najbolje govori dejstvo, da upotrebljeva — za orientalskega potentata zares le nezatno svoto — 30.000 gld. na leto, dočim je njegov prednik trošil 2 milijona na leto.

Tunel pod morjem. Italijanski inženier de Johannes je izdelal in razstavil načrt tunelu, kateri naj bi se napravil pod morjem in kateri naj bi vezal otok Sicilijo in Kalabrijo, in sicer s krajem Aspromonte ležečem na najjužnejšem koncu laškega škornja. Troški za tunel bi znašali 700 milijonov gl.

Novice.

— **Novi krški škof.** Škofom na Krku je namesto Šterka, ki je postal škof tržaški, imenovan preč. g. monsignor dr. Anton Mahnič, profesor bogoslovja v Gorici.

— **Novo poštno in brzojavno poslopje** se je dne 21. t. m. v navzočnosti dostojanstvenikov in zastopnikov raznih korporacij slavnostno blagoslovilo in otvorilo. Frančiškanski župnik g. o. Hugolin Sattner je blagoslovil zgradbo, na kar je nagovoril zbrane g. ministerjalni svetnik pl. Anderlan; odgovoril je poštni in brzojavni ravnatelj dr. Pokorny. Udeleženci